

Yıl 1915 Balıkesir Lisesinin merdivenleri ve Çanakkale'ye giden keşşaf Bölüğü (izci)

Mahşerin 'Çiçeği' Kınalı Kuzular

Çanakkale Mahşeri'nde, hayatının baharını idrak eden nice civanmert genç "bir hilâl uğruna" kendini feda etmiştir. Çanakkale'ye gönüllü olarak iştirak eden başta İstanbul ve Çanakkale olmak üzere çevre illerdeki liseli, üniversiteli, medreseli gençlerle birlikte çeşitli gençlik cemiyetlerine mensup çocuklar da çarpışmışlardır. İlim öğrenme, tahsil yapma ve hatta oyun çağındaki gençlerimiz, okullarını ve ideallerini bir kenara bırakarak vatan müdafaasına koşmuşlar ve o tatlı canlarını, kınalı başlarını bu mübarek topraklara siper etmişlerdir. Seferberlik yıllarında, askerlik çağındaki bütün gençler gibi lise, üniversite ve medrese öğrencileri de silah altına alınmış ve "Gönüllü, Öğrenci veya Darülfünun taburları" adıyla çeşitli cephelerde çarpışmışlardır.

Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale'deki muharebelerde yitirilen gençlerin sayısı ve hangi mektep ya da cemiyetten geldikleri, askerlik kayıtları Harbiye Nezareti'ne düzenli bir biçimde ulaşmadığı için, bugün hâlâ tam olarak bilinmemektedir. Savaşa gidenlerin ve şehitlerin kayıtları incelendiğinde, adı geçen illerde bulunan okullardaki, lise birinci sınıf haricinde kalan öğrencilerin pek çoğunun savaşa katıldıkları ve bunların büyük ekseriyetinin cepheden geri dönmeyi başaramadığı ve liselerin çoğunun iki yıl süre (1915-1916) ile öğrenci mezun edemediği kaynaklarda genel olarak zikredilmektedir. Sadece Çanakkale Cephesinde şehit olanların 10 binden fazlasının yüksek tahsilli, 70 bin kadarının da rüştiye mezunu olduğu dikkate alındığında vahametinin boyutları daha iyi anlaşılmaktadır.

Bu genç bahadırların yazdıkları "Çanakkale Destanı" ve onların hiçbir şeyle ölçülemeyecek kadar ulvî olan ölümsüz kahramanlıkları hakkında söylenebilecek en anlamlı söz, herhalde Darülfünun müderrislerinden İsmail Hakkı Bey ile devrin güçlü kalemlerinden Şair Süleyman Nazif'in şu veciz cümlelerinde saklıdır: "Burada kanlarını akıtanlar hep bu tarih, bu namus ve fazilet için öldü; onların kan borcunu ödemek lazımdır. Şairler destanlarını

yazsınlar, ressamalar levhalarını çizsinler, heykeltıraşlar âbidelerini ortaya koysunlar, muharrirler hikâyelerini yazsınlar, sağ kalanlar rahmet okusunlar.” “Bu bahâdirlik ve fazîlet önünde idrâkin, muhâkemenin, hissin, hayâlin titrediği andan beri, hiçbir şeyi imkânsız göremiyor, hiçbir iddiayı reddedemiyorum. Ölüme karşı, vakarlı bir alın ile gururlu bir göğüsten coşan marş ve tekbirle ilerlediler.”¹

Ölüm Değirmenine Koşan 15'liler

Çanakkale Cephesi, sanki bir “ölüm değirmeni” gibiydi; haddi hesabı aşacak kadar insanı tüketmesine ve “Türk ordusunun çiçeğini” bitirecek ölçüde koskoca bir “eğitimli genç nesli” yutmasına rağmen doymak bilmiyordu. O kadar ki, cephede meydana gelen boşlukları doldurmak için en yakın çevreden başlayarak 15 yaşın üstündeki eli silah tutan bütün gençlerin dahi Çanakkale'ye sevk edilmeleri alışılmış normal bir hadise haline gelmişti. 1914 yılında çıkan “Geçici Askerî Mükellefiyet Kanunu”na göre askerlikten tecilli tutulan sultanî ve idadî talebelerine, evvela Çanakkale, sonra da diğer cephelerde baş gösteren asker ihtiyacı sebebiyle zamanla silah altına alınma mecburiyeti doğacaktı.

Bu amaçla, Çanakkale Savaşı sırasında, İtilaf Devletlerinin kara çıkartmasına başlamalarıyla birlikte cephede takviye kuvvetlere ihtiyaç hâsıl olunca Sultan V. Mehmed Reşad, 14 Mayıs 1331 (27 Mayıs 1915) 'de bir irade yayınlayarak, yukarıda sözünü ettiğimiz Askerî Mükellefiyet Kanunu'nda değişiklik yapmak ve lise talebelerini de cepheye çağırarak zorunda kalmıştı. Sultan Reşad'ın iradesinden sonra Harbiye Nezareti de bir tebliğ yayınlayarak, 1314/1896 doğumluların (19 yaşındakilerin) henüz askerlik hizmetine çağrılmamışları ile 1315/1897 doğumlulardan (15 yaşındakilerden) harbe elverişli ve silah kullanmaya kabiliyetli olanların da kıtalara teslim olmalarını istemişti. Ekseriyeti 15 ila 19 yaşında olan bu yeni yetme gençlerin, vatanın kendilerinden beklediği yüce vazifeyi ifa etmek azim ve inancıyla cepheye gitmeleri anısına Anadolu'da yakılan meşhur, “Hey Onbeşli Onbeşli” adlı türküde de söz konusu durum çok dramatik bir dille anlatılmıştır. Çoğunun bıyıklarının bile terlemediği bu delikanlılar, kısa bir talimden sonra cepheye uğurlanmış ve “isimsiz kahramanlar” olarak cephenin cehennemî atmosferinde eriyip gitmişlerdi.²

İzci/Gürbüz Yiğit Çocuklar

II. Meşrutiyet'ten sonra iktidara gelen İttihat ve Terakkiciler, halkın yanı sıra gençlerin ve çocukların da örgütlenip eğitilmesi ve disiplinize edilmesi için, Almanya ve Avrupa ülkelerini örnek alarak okullarda “Keşşaf” (İzcilik) teşkilatları kurmaya büyük önem vermişlerdi. İzcilik teşkilatları yanında, Avrupa'da görülen “Judendbund” örgütlenmeleri esas alınarak “Genç Derneği”, “Gürbüzler Derneği” gibi kuruluşlar da meydana getirilmişti. Bu dernekler vasıtasıyla, ülkedeki 9-10 yaşından askerlik çağına kadar olan tüm gençler örgütlenmiş ve geleceğin askerî güçleri olarak eğitilmişlerdi. Savaş hali zuhur ettiğinde, eğitimini tamamlamış harbe hazır neferler olarak “onbaşı” rütbesiyle askere alınıyorlardı. Bu anlamda, 9 ila 12 yaşları arasındaki “Gürbüzler” olarak teşkilatlanmış çocuklar, savaşlarda büyük yararlılıklarda bulunmuşlardır. Teşkilatın kendilerine söylediklerini şevkle yerine getiren bu gençler, daha ziyade hastanelerdeki yaralıların mektuplarını yazmak ve birtakım yardım faaliyetlerine iştirak etmek gibi cephe gerisindeki işlerde kullanılmıştı. Bilhassa da, zaman zaman orduya maddî yardımda bulunmak veya harp gemisi ya da uçak satın almak amacıyla açılan umumî kampanyalara, rozet satarak ve para toplayarak çok aktif mânâda katkı sağlamışlardı.

Çanakkale Savaşı'na katılan çok sayıda çocuk, vatan savunmasındaki fedakâr hizmetleriyle destan niteliğinde kahramanlık şaheserleri sergileyerek, "Meçhul Çocuk Askerler" olarak Türk ve Dünya tarihinde emsalsiz bir mazhariyete kavuşmuştur. Tarihçi Prof. Dr. Nuri Köstüklü, konunun tarihçiler, araştırmacılar ve kamuoyu tarafından henüz keşfedilmemiş gizemli bir hadise olduğunu şöyle ortaya koymuştur: "Vatan savunmasında erkekler ve kadınlar kadar çocuklar da çok önemli görevler üstlendi. Millî şuurla hareket eden Türk çocuklarının gösterdiği fedakârlıklar, çektiği çileler ve eziyetler bugün tam olarak bilinmemekte. Anadolu'nun hemen her köşesinde, özellikle işgâl gören yerlerde, çocuklar da destan niteliğinde kahramanlık örnekleri sergiledi. Vatan çocuğu, yeri geldi omzunda silahla cephede savaştı, yeri geldi istihbarat için haber taşıdı, yeri geldi askerine mermi götürdü." Çanakkale Harbi esnasında, cüsselerini fersahlarca aşacak ölçüde devasa hizmetlerde bulunan cefakâr meçhul izci topluluklarından biri de Balıkesir Sultânîsi İzcileri idi. O yıllarda Balıkesir'de yayınlanmış olan "Karesi" gazetesinden öğrendiğimize göre, babaları Balkan Savaşı'nda şehit düşen ve Edirne İdâdîsi'nden Balıkesir Sultânîsi'ne "leylî" (yatılı) olarak nakledilen 25 izci öğrencinin tamamı gönüllü olarak Çanakkale'ye gitmiş ve geri dönmeden şahâdete erişmişlerdi. Hatta, bu yiğit izcileri cepheye uğurlama merasimine, onları yüreklendirip takdir etmek amacıyla iştirak edenler arasında İttihatçıların önde gelenlerinden Talat Paşa ile İsmail Canbulat Bey de yer almıştı. Bu meşhur sîmâların da içinde yer aldığı 25 izci çocuğun Balıkesir Lisesi merdivenlerinde, şanlı Türk bayrağının gölgesinde çekti oldukları hâtıra fotoğrafı, tarihimizi şerefle süsleyen aziz hatıralardan biri olarak kayıt altına alınmıştır.

Vatana Adanmış Meçhul Öğrenciler

Balıkesir Lisesi'nden Çanakkale'ye gönüllü olarak gidenler sadece bu 25 izciden ibaret değildi. Gerek Karesi gazetesi gerekse Balıkesir Lisesi kayıtlarından anlaşıldığı üzere, 1914-1916 öğretim döneminde, 8-12. sınıflara kayıtlı bulunanlar ile mezun (100 civarındaki) talebelerin hemen hemen tamamı gönüllü şekilde cepheye intikal etmişti. Bunların çok azı harpten gâzi olarak dönmüş ve okul savaş yıllarından 1917-1918 öğretim dönemine kadar sınırlı sayıda mezun verebilmişti. Karesi gazetesinde yayınlanan, lisedeki muhâcir, kimsesiz ve fakir öğrencilerden askere gidenlere yapılan yardımla şu haber de, Balıkesir Sultânîsi'nin harbe iştirakini ispatlayan çarpıcı kayıtlardandır: "Sultânî mektebinde verilen müsâmereler hâsılatından münâsib mikdârının askere giden muhâcir ve kimsesiz fukarâ talebenin zarûrî ihtiyaçlarının tahviline medâr olmak üzere tevzîi ve i'tâsı makâm-ı âlî-i mutasarrıfiyyece münâsib görülmüş olduğundan komisyon ma'rifetiyle talebe-i mûmâileyhimden otuz altısına 1930 kuruş verilmiştir."

Balıkesir'den Çanakkale ve diğer cephelere sevk olunan öğrenciler sadece Balıkesir Lisesi öğrencileri ile sınırlı kalmamış; Balıkesir Erkek Muallim Mektebinden (şimdiki Necdet Bey Öğretmen Okulu) de büyük miktarda öğrenci harbe dâhil olmuştu. Bu okul, tarihî kayıtların zikrettiğine göre 1914-1918 yılları arasında yalnızca 2 mezun verebilmişti. Balıkesir İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan, 1915 yılı Balıkesir Livâsı Meclis-i Umûmîsi'nin yaptığı toplantı tutanaklarını içeren bir kitapta bu hususla alakalı şu mühim bilgiler aktarılmaktadır: "Eylülden itibaren 2. Sınıfta te'sîs ve küşâd olunarak müceddeden 1. Sınıfa 25, 2. Sınıfa 1, ki cem'an 26 talebe kabul edilmiş ve bu sûretle okuldaki talebe sayısı 60'a bâliğ olmuştu. Ancak Mükellefiyyet-i Askeriyye Kanunu mücibince bunlardan 24'ü ahîren silah altına alınarak sevk edilmiş olduğundan elyevm 35 leyli 1 neharî olmak üzere mekteb-i mezkûrede 36 talebe kalmış ve tadrîsât ve terbiyelerine ikmâl cihetiyle ihtimâm edilmekte bulunulmuştur."³

Dipnot

- 1- Osman Ergin, Türk Maarif Tarihi, İstanbul 1977, C.3-4, s.1404-1405; Ali Arslan, Darülfünun'dan Üniversiteye, İstanbul, 1995, s.26-54; Mehmet İhsan Gençcan, Kan Çiçekleri, İstanbul, 2003, s.67-88; Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, İstanbul, 1994, s.256; İbrahim Refik, Çanakkale'nin Ruh Portresi, İstanbul, 1998, s.30; İsmail Çolak, Mahşerin İrfan Ordusu Okuldan Çanakkale'ye , 3. Baskı, İstanbul 2008, Nesil Yay.
- 2- Karesi Gazetesi, 14 Mayıs 1332 (27 Mayıs 1916), Numara 6-100; Aydın Ayhan, Çanakkale... Ah! Çanakkale..., Şehitkale Yay., İzmir 2005, s.123-124, 219, 279, 286, 292.
- 3- Karesi Gazetesi, 1915-1916 Sayıları; Karesi Livası Meclis-i Umumi Toplantı Tutanakları, 1915; Ayhan, age, s.130-141, 337-339.